

Ίδια. Θα ήταν άπαράλλαχτοι, αν δέν είχαμε μνημονικό, οι άνθρωποι, κι αν ξεχνούσαμε δλότελα. 'Αλλά ή ιστορία μας είναι μέσα στο αίμα μας (από την αρχή ως τώρα) και τό φαρμακώνει. Πρέπει να μάθουμε να ξεχνούμε. Είναι πολύ όμορφο εκείνο τό «Κι όποιος δούλος σας θά γίνη . . . » στο τέλος τής στροφής.

'Αλλά και τί δέν είναι όμορφο και δυνατό και σκληρό στο στόμα του Γύφτου;

Σάν κ' έμεις είν' ή φυλή σας δέ θάρραξη πουθενά!

Κάθε «Λόγος» του ποιήματος είναι ένα δλλκκαιρο και ξεχωριστό ποίημα. Μερικοί είναι δυνατότεροι από τους άλλους. 'Ο «Έρχμός» του Γύφτου είναι πολύ μουσικός και τρέχει σαν ποτάμι. 'Απειρα πράγματα λείει ό στίχος, ό όμορφος

Και καρτέραγε τόν Τούρκο να τήν πάρη.

Δείχνει όλη τήν εξάντληση τής Πόλης. Δέν είχε πιά δύναμη να θέλη τίποτα. 'Ο «Δουλευτής» είναι πολύ δυνατό. 'Η «Αγάπη» δέν εξαντλεί όλο τό βάθος κι όλο τό πάθος τής αγάπης, ίσως επειδή τήν έχει από καιρό ξεπεράσει ό Γύφτος. 'Αλλά είναι γιαμάτο ιδέες χτυπητές. Και τους «Θεούς» τους έχει ξεπεράσει ό Γύφτος, όχι όμως και τους «Αρχαίους». 'Ο «θάνατος των αρχαίων», τό πέρασμα εκείνο των ειδώλων, είναι θαυμάσιο. 'Η περιγραφή σ' όλο τό ποίημα μου μιλούν κτευθεία, και είναι χτυπητά βαλμένες και πλασμένες (είναι τό επικό μέρος). 'Ο στίχος και ό ρυθμός, ό πλούτος και τό άνυπόταχτο των ρυθμών και στίχων με μαγεύουν σ' όλο τό ποίημα. Και ότι όλα, ιδέες, εικόνες, στοχασμοί, αίσθήματα, στίχοι, ρυθμοί, μουσική, σκοτάδια και φώτα, ίσκιος και φεγγεβολιές, είναι προσωπικά και δικά σας, τό λείει τό τετράστιχο αυτό, τό όμορφο, και πού ταιριάζει στον καθένα, πού ξέρει να τραγουδά κατά κάποιο δικό του τρόπο

Ξέρω απ' όλα τά τραγούδια, με για να τά πώ, τά ταιριάζω τά τραγούδια στο δικό μου τό σκοπό.

Οί τρεις λόγοι «'Ο θάνατος των θεών», «εθνάνας των αρχαίων» και «Γύρω σε μια φωτιά», συγγενεύουν μεταξύ τους και είναι άχώριστα και τά τρία, τό καθένα δηλαδή χωριστά, περιέχονται τό ένα στο άλλο. 'Αλλά ή σειρά τους είναι σωστή, και μετά τό θάνατο των περασμένων και των ειδώλων, έπρεπε να θανατωθούν και κείνοι πού θέλησαν να

ξαναφέρουν τάποθχμένα και να τά ζωντανέψουν. 'Επρεπε να καθαρισθ ή άέρας κι απ' κ' αυτούς, τους Παραβάτες.

Τό «Πανηγύρι τής Κακάδας» είναι ωραιότατο και σε τραντάζει ή δύναμή του. 'Η περιγραφή των Γύφτων τρέχει σαν ποτάμι, όπως στον «Έρχόμο». Μόνο μου φάνηκε πως οι Γύφτισσες δέν είναι αρκετά ζωγραφισμένες, αν και τό λίγο πού λέτε γι' αυτές είναι πανέμορφο. Και γι' αυτό ίσως θά ήθελα περισσότερα, για να χορτάσω τήν όμορφιά τους. —Τί δύναμη βρίσκεται μέσα στην ξαφνική εμφάνιση του 'Αποκριάρη του Βασιλιά, τί δύναμη στα λόγια του ξεχωριστού Γύφτου έπειτα, και τί δύναμη στο άκουαλο, πολύδσο ξανάχρησμα του πανηγυριού, μόλις άπόσωσαν τά λόγια τους ό μαντάτορας του Βασιλιά κι ό αντίλογος του Γύφτου! Τί δύναμη και τί όμορφιά!

Μ' άρεσε έπειτα ό «Προφητικός», πού ή σκληρή προφητεία του βγήκε αλήθεια («Και θάρραξη μια μέρα, μαύρη μέρα!») και πού μας άφίνει στο τέλος μιάν ελπίδα πως θά ξαναφωτρώσουν πάλι μια μέρα τά φτερά τής φυλής. Και πλατύτερη ελπίδα μας δίνει ό «Αναστάσιμος» πού προφητεύει μιάν πλατύτερη ψυχή.

Τό «Πικραμύθι του 'Αδάκρυτου» είναι μονάχο του ένα διαμάντι. Δέν ξέρω τί σχέση ιδιαίτερη έχει με τ' άλλα, γιατί τό διάβασα χωρία, μα βέβαια έχει σχέση στενή, αφού διδάχνει τήν έλευθερία και προλέγει μια γενιά άνώτερη απ' όλες τις περασμένες, σκληρή και άπονη, νικήτρα του παντός.

'Αν σκοπός ενός έργου τέχνης είναι να ξελευθερώνη τόν άνθρωπο, τό ποίημα «'Ο Δωδεκαλόγος του Γύφτου» τόν έπέτυχε τό σκοπό του. 'Αλλά είναι βαθύ, και όσο περισσότερο τό διαβάζω, τόσο θέλω περισσότερο να τό διαβάζω και πάντα βρίσκονται καινούρια πετράδια άτίμητα μέσα του. Καμμιά φορά τό νόημα, στο πρώτο διάβασμα είναι σκοτεινό, και μπορεί να μείνη σκοτεινό, όσο κι αν τό διαβάση κανείς: τότε όμως ενεργεί ή μουσική του στίχου και ή suggestion πού μια λέξη, μια φράση, ένα άπλό επίθετο, ζυπνά μέσα μας και χύνει φως άπροσδόκητο. Μάλιστα, συχνά μ' άρέσει περισσότερο ή suggestion αυτή, παρά τά ξάστερα και ευκολοδιάλυτα νοήματα, πού ένίοτε λέν λιγώτερα πράγματα και χύνουν λιγώτερο φως.

Με συγχωρείς γι' αυτή τήν άταχτη πολυλογία μου, μα, καθώς σας είπα, δέν είναι κρίση αυτή, ού-

τε είμαι άξιος να κάνω κρίσεις, παρά είναι άπλά συναισθήματα. Μπορούσε σε κάθε στίχο σχεδόν, να σταματήσω και να πώ τά συναισθήματα πού μου γεννών. Μα τί σημαίνει; 'Όσοι συνηθίζουν να στοχάζονται βαθύτερα, δέν μπορούν παρά να βρουν πλούτο άμύθητο στο ποίημά σας και δύναμη περισσια. Αυτώνών μιλά τό ποίημα με χίλιες μύριες φωνές και μετά τό διάβασμα βγαίνουν, σαν από λουτρό, καθαρώτεροι, πιο έλεύθεροι, πιο έτοιμοι για μια νέα ζωή.

ΙΩΝ

Η ΠΕΘΑΜΕΝΗ ΝΕΑ

'Όποιος κ' αν είσαι, γρήγορα σύρε τ' άργό σου βήμα Στο χώμα, πού σκεπάζει μου τή στήχη τή θλιμμένη. Διαβίτη! τάνθη μην πατήσ στο ταπεινό μου μνήμα, Τό μύμημα και τόν κισσό νάκούω πού άργά άνεβάνει.

Στέκεσαι; και περιστεριού φωνή λαχταρισμένη εστίναις. 'Όχι μη σφαχτή στον τάφο μου. Είναι κριμα! 'Αν θές σ' αλήθεια να χαρῶ, άχ' άσ' το κι άε πηγαινίαι, Είν' ή ζωή τόσο γλυκιά! τόσο πικρό τό μνήμα!

Το ξέρεis; Μυρτοστολιστη στην πόρτα μας μι' αύγουλα. — Τόσο κοντά και τί μακράν απ' τόν άγαπημένο! — Με τά στεφάνια πέθανα του γάμου και υψούλα, Τά μάτια μου κλειστήκανε στο φως τό εύτυχισμένο, Και τώρα, ώμίνα, κατοικῶ για πάντα μέσ' τόν 'Αδη, Στοῦ 'Ερέβους τίταλείωτο και θλιβερό σκοτάδι.

M. Γ.

José Maria de Heredia.

Ο ΝΑΖΩΡΑΙΟΣ

Θά σας θαμάσουνε μαϊμούδες και παιδιά αν είναι αυτή ή επιθυμία σας...

ΓΚΑΙΤΕ

...Κ' έτσι άπαρητής με τό περιγέιο κ' έτσι χαλαστής με τή βλαστήμια τό θεσό μίς πίστης νιώθω μέσα μου ΠΑΛΑΜΑΣ

Τόν είδα τή Μεγάλη Τρίτη τό πρωί. Με τά μάτια μου και όχι σε όνειρο. Τόν είδα ολοζώντανο τό Ναζωραίο και μίλησε μαζί του και λειτούργηθημα στη μικρή του κάμαρα, σε σε ναό μεγαλόπρεπο τής 'Ομορφιάς και τής 'Αλήθειας.

Γιατί ή μεστή κουβέντα του είταν ύμνος στην

ΨΥΧΑΡΗΣ

Η ΑΡΡΩΣΤΗ ΔΟΥΛΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΥ'

Ω φάος άγνόν.

'Ο 'Αντρέας γύρισε στο έργαστήρι του. 'Από τις είκοσι μια στις είκοσι έξη του Σποριά, δηλαδή ως τή βίξίτα του Κλυζιού από τήν πρώτη συνάντησή τους στη ριλαθραπική έταιρία, πέφτανε άπανωτά στο άμοιρο κεφαλι του 'Αντρέα τά χτυπήματα τής Είμαρμένης. Κ' ίσια ίσια, είκοσι τέσσερεις ώρες πριν του δώση ή γιατρός τή θλιβερή τήν είδηση, παρασκευή, τις είκοσιπέντε του Σποριά, είτανε πίσσημη μέρα για τόν 'Αντρέα, είτανε τό δέφτερο μνημόσυνο από τά τέσσερα του χρόνου, τό μνημόσυνο τής άρραβώνας. Τί φως έλαμπε τότες στονού-

*) 'Η αρχή του στο 228 φύλλο.

ρανό! Και σήμερα τί σκοτάδι τόν πλάκωνε! 'Αχ! θυμότανε τώρα. Τί καλά πού τά θυμότανε όλα! Σά γνωριστήκανε, σαν άρραβωνιαστήκανε, στην αρχή, τόση και τόση αγάπη τους περιέχουσε άξαφνα τά σπλάχνα, πού άδύνατο να δούνε στο δρόμο τους φτωχό, άδύνατο νακούσουνε για κανένα παθιασμένο, άκόμη κι αν είτανε ύφετική δυστυχία, ύφετικοι άνθρωποι, άδύνατο έναν πόνο να στοχαστούνε, δίχως να τους βουρκώσουνε δάκρυα τά μάτια. Και τί τους φέλεσε ή σπλάχνια τους εκείνη; Τί του φέλεσε του ίδιου ή καρδιά του; Τόν πόνο τόν αληθινό, τήν άρρώστια τής, δέν τήν καταλαβε. Σφάλιζε, κλειδωσε, βούλωσε, μολύδωσε τά μκτόφυλλά του. Χρόνια περάσανε και χρόνια. 'Όχι, δέν τό ξεχνά. Πως να ξεχάση; Ναί, βέβαια, δέκα χρόνια βάσταξε ή παντριά τους, δέκα χρόνια, έντεκα μάλιστα πάνε πού τήν έχασε. Πολής καιρός, πολής για ένα αίστημα. 'Όσο θέλεις. Τί να κάμης όμως πού ή 'Όλια στάθηκε ή πόηση τής ζωής του; 'Αλησμόνητη. Να τή λησμονούσε, θά λησμονούσε και τόν έαφότό του. Νά, τό γεφυράκι εκείνο τής Βενετίας όπου τήν άπάντησε, τό στενοδρόμι όπου σταθήκανε, ή calle della Pietà όπου τής μίλησε, του μαγίψανε τήν ψυχή. 'Ενα γεφυράκι κ' ένα στενό άρκούνε για να

γαμίσουνε άγάπη όλη τήν ύπαρξή σου. Και τήν άγάπη του τή σκότωσε, τήν άφησε μόνη κ' έρημη και παραιτημένη, να πεθάνη κάτω σε μια χώρα του Μεσημεριού, ενώ του λόγου του στο Βυριά έτραγε κ' έπινε και γελούσε τήν ώρα πού 'Εκείνη ξεψύχαε. Του κάκου! Τό βάρος άρτό του άπόμνησε άπνω στη συνείδησή του, άπάνω, σαν άβγαλτη, σαν άξέτινχητη πέτρα. Πιρίεργο, πιρίεργο. Τόν έπνιγε, τόν άπόσωνε τό βαρος, άμα ή άλλη άρρωστη, άμα ή Κατινούλα χροστίζεσε. Θάρραψε μια φορά πως τάπόσθνηε τά περασμένα, πως τά διώρθωσε, πως τή γιατρεβε τήν 'Όλια, όταν ξέχαφνε γιατρεψε και τήν Κατινούλα, εκείτερα, μακριά — τί μακριά! — σε μια χώρα τής Δύσης. 'Αχ! πού, πού είναι τώρα τό Μπ... τό αγαθό: Πού ή ήλιος: Πού οι πρασιναδες; Πού οι περιπατοι στα τειγίσματα ως τό λιμνο του λιμανιού; Πού είναι τό βουμάνι τής 'Αγάπης; Πού ή κλινική, σε γύριζε πίσω, με τήν ξαναζωντανεμένη τήν κόρη! Δέν τή βλέπεις; Κοιτεται στο κρεβάτι, κοιτεται γελαστή, χαρούμενη και βρήκε ανθρώπους να τήν περιποιούνη τήν όρφανή, και δέν τό ξέρει πως τήν περιποιούνηται στο βρόντο, δέν τό ξέρει πως για δυό μήνες θάναι σαν τό μαρμαρο κρύα. Φοβερό να τό βάλης τέτοιο πρμα με τό νού

Όμορφιά και στην 'Αλήθεια. "Υμνος κι δλάκαιρη ή ζωή του σις δυο' αυτές μεγάλες θεότητες.

Μαθητές δὲν ἔχει γιὰ τὴν ὄρα οὔτε ἀποστόλους. Θάποχτήσει ἀργότερα, όταν ὁ κόσμος βγεῖ ἀπὸ τὴ λάσπη τῆς ἀσκήμιας καὶ τῆς ψευτιάς, πὸν κυλιέται σήμερα. Τότε θὰν τονὲ νιώσουν. Τότες θὰ νιώσουν οἱ πολλοὶ τὸν "Ἐνα. Σήμερα ἔνωσε ὁ "Ἐνας τοὺς πολλοὺς κι ἀγωνίζεται νὰν τοὺς βγάλει ἀπὸ τὴ λάσπη, νὰν τοὺς ἀνοίξει τὰ μάτια τους τὰ θεόκλειστα.

Οἱ Χριστοὶ ὅλοι ἔτσι ἀγωνιστήσανε. "Ἐτσι ἀγωνίζεται κι Ἀδύς. Καὶ θὰ θριαμβέψει μιὰ μέρα — ἀφροῦ σήμερα σταυρώνεται.

*

Ὁ ξανθὸς Ναζωραῖος μου! Στὸν τοῖχο τῆς κίμαράς του κρεμότανε ἕνας Σταυρωμένος καὶ σὲ κάλιο τραπέζι σιηριζότανε ἕνας γύψινος "Ἐρμῆς. Συντροφιά ἀγαπημένη του. "Ἐνα βάζο μὲ μαραμμένες πασκαλιές στὸ γραφεῖο του κ' ἕνα βιβλίον τοῦ Ράσκιν ξέχωρα, ἔτσι σὰ σὲ περήφανη μοναξιά, ἀπὸ τὰλλα τὰ βιβλία του.

Γλυκιά ἡ φωνή του ὄσο μιλοῦσε, μὰ φαρμάκι τὰ λόγια του, ἀφοῦ πηγῆ'τους εἶχαν τὴν "Αλήθεια. Καὶ κυλοῦσαν ἀπαλά ἀπὸ τὸ στόμα του, τραβώντας διόδια σὴν ψυχὴ μου.

Καὶ ἡ ναρκωμένη ψυχὴ μου ξύπνησε.

— Νὰ ἡ θρησκεία, σκέφτηκα, πὸν θὰ μπορούσε νὰ μιλῆσει ἀποτελεσματικὰ σήμερα σὴν ἀνήσυχη καὶ πολυξείστορα ἀθροπότητα. Νὰ ἡ θρησκεία πὸν θὰ μπορούσε νὰ βυστιξέει τὸ γερὸν κονταροχτύπημα τῆς "Ἐπιστήμης καὶ τῆς "Ἐρευνας. "Ὅλες οἱ ἄλλες θρησκείες, πὸν ψυχομαγῆνε σήμερα, εἶναι καμωμένες γιὰ μαϊμοῦδες καὶ γιὰ παιδιὰ, κι αὐτὰ μοναχὰ μπορούνε νὰν τίς θαμάσουνε. "Σήμερα πὸν τὰ μυαλά βγῆσαν ἀπὸ τίς φασκιές τῆς κάθε πρόληψης καὶ γουρμάσανε κάπως, "καινούρια θρησκεία χρειάζεται" θρησκεία περσότερο λογικὴ καὶ περσότερο ἀθροπική, δίχως θάματα καὶ δίχως μωροδύσιμες παραδοξολογίες· θὰ μπορούσε κάπως νὰ σταθεῖ σήμερα καὶ ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ, ἂν τὰ Βαγγέλια σταματοῦσανε στὸ Γολγοθὰ κι ἂν οἱ ἀγαθοὶ ἀθροῦποι πὸν πρωτοθεμελιώσανε τὸ Χριστιανισμὸν δὲν πῆγανε μέσα σὲ θεατρικὸν εὔποιο, ὅ,τι καλὸ καὶ σωστὸ, ὄσο λιγοστὸ κι ἂν εἶναι, βρισκεται μέσα στὰ Βαγγέλια.

*

Ὁ Γολγοθᾶς δὲ βρισκεται σὴν "Ιουδαία· βρισκεται σὲ κάθε γωνιὰ γῆς. Καὶ σὲ κάθε γωνιὰ γῆς

βρισκεται κ' ἕνας σταυρὸς, ἔτοιμος νὰ δεχτεῖ ὄσους ἀγωνίζονται γιὰ τὴν "Αλήθεια, ὄσους θναιάζουν τὴ ζωὴ τους ἀπὸ τῶν προβιτών. Δὲν τὸ ἦπιε ὄλο τὸ ξύδι ὁ Ραββί, οὔτε ἡ χολὴ στέρεψε. "Υπάρχει ξύδι καὶ χολὴ γιὰ ὄλους τοὺς Χριστοὺς, πὸν κάθε τόσο κατεβαίνουνε σὴ γῆ καὶ σταυρώνονται.

"Ἐρχεται ὄμως πὸν καὶ πὸν κ' ἕνας ἀεδοχήμεων "Ἰωσήφ πὸν κατεβάσει τὴν "Αλήθεια ἀπὸ τὸ σταυρὸ, καὶ παρουσιάζεται πὸν καὶ πὸν κ' ἕνας ἄγγελος Κυρίου πὸν κυλάει τὴν πέτρα τοῦ μνημείου καὶ χαρίζει σὴν "Αλήθεια τὴν αἰωνιότητα.

Νὰ γιατί ὁ σημερινὸς ἀθροπος πιστεύει στὸ δράμα τοῦ Γολγοθὰ καὶ παίρνει τὴν "Ανάσταση γιὰ σύβολο. Καὶ νὰ γιατί ἀπὸ τοὺς δώδεκα "Αποστόλους μόνον ὁ Θωμᾶς τιμῆται ἀκόμα, ἴσως γιὰτὶ εἶδε μᾶκρύτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ προμάντηρε τὸ ξετύλιγμα τῆς ἀθροπίνης σκέψης καὶ τῆς "Ἐπιστήμης τὸ γοργοπερπάτημα.

*

Στὴ μικρὴ του καμαρούλα πὸν ὁ μαρμαρένιος Σταυρωμένος σκόρπιζε κάπια γαλήνη κι ὁ γύψινος "Ἐρμῆς κάπια ἀχιδα ὄμορφιάς, πὸν οἰγοπεθαίνανε οἱ πασκαλιές κι ὁ Ράσκιν ἠγεμονικὰ ἀναπανότανε, δὲ μὸν μίλησε καθόλου ὁ φίλος μου γιὰ θρησκεία. Οὔτε τὴ θυμηθῆκαμε. Μὸν μίλησε μόνον γιὰ τὴν ὄμορφιὰ τῆς Τέχνης καὶ γιὰ τὴν ἀλήθεια τῆς Ζωῆς. "Ἰερουργοῦσε σερνὰ σις δυο' αυτές θεότητες καὶ μὲ κάλεσε νὰ γονατίσω στὸ βωμὸ τους. Καὶ γονάτισα.

Τὶ παράξενο λοιπὸν, γονατίζοντας σὲ τέτιο βωμὸ καὶ συνεπαρμένος ἀπὸ τὰ γλυκόλογα ἑνὸς ἀληθινοῦ καὶ ζωντανοῦ Ναζωραίου, νὰ ζητήσω μιὰ θρησκεία, γιὰ θρησκεία μου, καὶ νὰν τὴ βρῶ σὴν "Όμορφιά καὶ σὴν "Αλήθεια;

Πατήσια, 25.4.07.

ΙΕΙΟΝΑΣ

ΣΤΟ ΜΕΛΑΝΟΜΙΧΑΛΗ

Βλέπω, Κυριακούλη
Μελανομιχάλη,
Πὼς σοῦ μπῆκαν οὐλοὶ
Στὸ κεφάλι·

φουσκωτὸ κεφάλι
μ' ἄδιο τόσον τόπο
πὸν χωροῦνε κι' ἄλλοι
δίχως κόπο.

ΛΕΚΑΣ ΑΡΒΑΝΙΤΙΣ

σου· στὸ σπῆτι σου, στὰ μάτια σου — πὸν τὰ ξεθούλλωσες πιά — ἔχεις ἀθροπίνον πλάσμα πὸν ἀνοίγει τὸ στόμα, πὸν σηκώνεται, πὸν περπατεῖ, πὸν τὸ σῶμα του κινεῖται, πὸν τοῦ κρένετε, πὸν σοῦ κρένει — καὶ σὲ λίγο τὸ στόμα θὰ βουδαθῆ, δὲ θὰ σηκώνεται, θὰ τὸ σηκώσουνε, θὰ τὸ πλαγιάσουνε ἀκίνητο σὲ μιὰ κάσσα, θὰ τοῦ βρίζουνε φτυκιές φτυκιές σὴν κάσσα του τὸ χῶμα, θὰ τᾶποσκεπάσουνε γιὰ πάντα. Πεθαμμένη! Καὶ ἡ Μοιρίτα — βαγίζεις σύκορμος ἢ δὲ βαγίζεις; — ἡ Μοιρίτα, τὸ θάνατο θὰ τονὲ δῆ, θὰ καταλάβῃ, ἀφοῦ εἶτανε παιδί τότες, τὸ θάνατο τῆς μάννας· θὰ κλάψῃ, θὰ πελπιστῆ, ἀπὸ κοντὰ κοντὰ θάνατο τὸν Χάρο καὶ στὸ διάβα του θάνατο τῆς ἀσκήμιας. Μὰ κι ὁ ἴδιος ὁ "Αντρέας τί θὰ γίνῃ; Μήπως μὲ τὴν Κατινούλα δὲν πεθαίνει ἢ "Ὀλια του ξανά;

"Ἐνα βράδυ, προτοῦ ἔρθῃ ὁ Κλυζιούς, τὴν τρομερὴ τὴ βδομάδα ὅπου τὸν πρόσμενε, ὄστερις ἀπὸ τὴ συνάντησή τους σὴ φιλαθροπικὴ "Ἐταιρία, πῆγε ὁ "Αντρέας στὸ ἐργαστήρι τῆς ἀδερφῆς, τῆς ξήγησε ὄσα τὴν πρῶνὴ ἀκόμη, σὴ βίβλια, τοῦ δῆλωσε ὁ κ. Κουφίς γιὰ τοὺς δυο' μῆνες, καὶ μονομιὰς ἔξεσπασε στὰ κλάματα. Συγκινήθηκε ἡ "Αννα, ἔνωκουσε ἀμέσως τί τρέχει, διάβασε, σὰ νὰ διάβαζε

βιβλίον ἀνοιχτὸ, τί ἔγραφε στὰ βάθια τῆς μέσα ἢ καρδιά τοῦ "Αντρέα, ταράχτηκε γιὰ τὸ λατρεμένο τῆς τὸν ἀδερρὸ, ταράχτηκε γιὰ τὴν ἔμοιρη τὴν Κατινούλα, ταράχτηκε συνάμα κι ἀπὸ τὴ θυμηση τῆς "Ὀλιας πὸν τὴν ἀγάπησε τόσο καὶ τόσο. "Ἡ "Αννα δὲν κάτεχε τὴν τέχνη τῆς παρηγορίας. Σὰν ἔδολη, σὰν ἀνόθετη ψυχὴ πὸν εἶτανε, τίποτε δὲ γινώριζε ὄξω ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, κ' ἡ παρηγορία θέλει πάντα κ' ἕνα ψέμα. Κ' ἴσια ἴσια, σὲ παρηγοροῦσε, μὴ γυρέθοντας νὰ σὲ παρηγορήσῃ, μὲ τὸ γλυκό της τὸν τρόπο, μὲ τὴν ἀντίληψή της τὴ σοβαρὴ καὶ τὸ πῖο παράξενο μὲ τὴ χωριστὴ ἐκείνη της τὴν ἀφορημάδα. Ὁ νοῦς της συνήθιζε νὰ τὰ βλέπῃ ἀπὸ ἀψηλά, δίχως νὰ προσέχῃ στὰ μικρότερα. Νὰ, ἡ "Αννα δὲν πίστεβε πὸν δὲν πίστεβε μήτε στὰ λόγια τοῦ κ. Κλυζιού, μὰ μήτε καὶ στὰ λόγια τοῦ κ. Κουφί. "Απὸ τότες πὸν πέτυχε τὸ χειροῦργημα στὸ Μπ..., πὸν πέτυχε ἀνέλπιστα κιάλας, εἶδε πὼς ἔχει μεγάλη ἀντεξιά τὸ κορίτσι. Καὶ σήμερα, θυμώντας τὴν ὄψη της, τὴν ὄρεξή της, τὴ διαθέσή της, τὴ γενικὴ κατάστασή τῆς ὑγείας, ἔλεγε πὼς ἀδύνατο καὶ θὰ γελιοῦνται οἱ γιατροί. "Ἐλεγε πὼς ἀπὸ μακριὰ κι ἀξέταστη, σὴ φιλαθροπικὴ τὴν "Ἐταιρία, τὴν ἀποφάσισε ὁ Κλυζιούς κ' ἔπειτα δὲ θέ-

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΦΟΡΜΗ ΕΝΟΣ ΛΟΓΟΥ
ΓΙΑ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΟΣ
ΤΩΝ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ (*)
(Τοῖα ἄρθρα)

Α.

Χάρηκα τὴν τελευταίαν βλέποντας πὼς ἕνας μεγάλος ποιητὴς τοῦ καιροῦ μας, ὁ βέλγος Verhaereν, τονίζει μέσα σ' ἕνα του τραγοῦδι τὸν ὕμνον πρὸς τὴν τραχείαν — καθὼς τὴ λέει — "Ἐπιστήμη καὶ πρὸς τὴ βεβαιωμένη ἔρευνα, καὶ πὼς δὲ δειλιάζει νὰ ρίξῃ τίς πορφύρες τοῦ λυρισμοῦ τοῦ ἀπάνου στὰ λαμπορατόρια καὶ στὰ μπιφθέατρα, καὶ σὲ κάθε ἀργαστήρι πὸν γίνεται τῆς ἀλήθειας τὸ γύρεμα, εἴτε μὲ τῆς θετικῆς ἐπιστήμης τὰ ὄργανα, εἴτε μὲ τοὺς φακούς τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ ἠθικοῦ κόσμου. "Ὅπως εἶναι σχολαστικὸς ὁ σοφὸς, πὸν δὲν καταλαβαίνει τί βάρος μπορεῖ νᾶχη καὶ τὸ πῖο ἀπλὸ τραγοῦδι, ἔτσι ἀλαφροστόχαστος εἶναι ὁ τεχνίτης πὸν δὲν ὑποψιάζεται πὸσο μπορεῖ νὰ πλατύνῃ τὸν κόσμον του πρῶσεχτικὰ σκύθοντας ἀπάνω κι ἀπὸ τὴν πῖο ἄχαρη δουλειὰ ἑνὸς ἐπιστήμονα, κ' ἔξῃν ἀπὸ τοῦ ὄνειρου του τὸ γαλάζιο ἀχνὸ, ἀντικρύζοντας ὄλα τᾶλλα σὰν πεζὰ καὶ σὰν ἀντιπονητικὰ. Βέβαια, εἶν' ἐπιστήμονες πὸν μὲ τὸ ἔργο τους δὲ μιλᾶνε παρὰ σὲ λιγοστοὺς καὶ στοὺς συντεχνίτες τους καὶ γιὰ πράγματα πὸν πρέπει νὰ εἶσαι μπασμένος μέσα σὴν ἐπιστήμη τους γιὰ νὰ τὰ προσέχῃς καὶ νὰ τὰ γκαλιάσῃς. Καὶ εἶναι κι ἄλλοι πὸν ὄσο κι ἂν δὲν καλοχτυπᾶνε στὰ μάτια τῶν ἀδασκάλευτων τὰ ἔργα τους, ὄσο κι ἂν δὲν εἶναι σὰν ὄγκωμένα ἀπὸ λόγων φουσκάλιδες, μολαταῦτα εἶναι προωρισμένα νὰνοίξουν πλατωσιές, νὰ δειξοῦν ὄριζοντες, νὰ γεννοβολήσουν ὄμορφιές. Καὶ καθὼς εἶναι σὴν Τέχνῃ οἱ ἐργάτες, οἱ μετριώτεροι καὶ μιμητικώτεροι πὸν ἀκολουθοῦν καὶ συμπληρώνουν, καὶ οἱ ἐργάτες οἱ δημιουργικώτεροι πὸν τραβᾶνε μπροστὰ καὶ δρόμους χαράζουν, ὄμοια καὶ σὴν "Ἐπιστήμῃ ἔχουμ' ἐκείνους πὸν ὑποταχτικὰ δουλεύουν καὶ κείνους πὸν βρῖσκουν. Καὶ δὲν εἶναι μο-

(1) «Περὶ τοῦ ἔθνικοῦ ἔπους τῶν νεωτέρων "Ἑλλήνων». Λόγος ἀπαγγελθεὶς ἐν τῷ "Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ τὴν 14 "Ἰανουαρίου 1907 ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου τακτικοῦ καθηγητοῦ τῆς Μυθολογίας καὶ τῆς "Ἑλληνικῆς "Αρχαιολογίας· ἀναλαμβάνοντας ἐπισήμως τὴν Πρυτανίαν τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους 1906—1907. "Ἐν "Αθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλάριου 1907.

λησε νὰλλάξῃ γνώμη, μπορεῖ μάλιστα νὰ ἐπηρεάσθηκε ὁ ἴδιος ἀπὸ τὴν πρώτη διαγνώσῃ του. "Απὸ καὶ δὲν τὸ κουνούσε ἡ "Αννα.

Πὸσο τὸ λαχταροῦσε ὁ "Αντρέας νὰ γελαστήκανε, ὄπως τὸ νόμιζε ἡ ἀδερφή του κ' οἱ δυο' γιατροί! Ὁ "Αντρέας ὄσο κι ἂν εἶτανε ἀπελπισμένος, ἂν τονὲ βοῦτούσε, στὰπάρκωρα τοῦ λυγισμοῦ του, φύλαγε κατὶ λόγια τοῦ Σεβιλᾶ γιὰ τὸ νεροῦμπου, πὸν κάποτες στοὺς νεφροκομμένους φανερώνεται μῆνες κ' ἔπειτα πάθει ξαφνικά. Δὲν τᾶγνοῦσε κιάλας πὼς ἀκόμη κι ὄταν τὸ κόψῃς τὸ νεφρὸ, ὄταν τὸ ξερρῖζώσῃς ὄλοτελα, πάντα θάπομείνῃ ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὸ κυλινδρικό ἐκεῖνο τὸ σουληνάκι· πὸν συνδένει νεφροὶ καὶ φούσκα. "Ἐμπουο κάμποσο θὰ φώλιαζε καὶ καὶ μέσα. Μὰ τὸ ἔμπουο σπέρνεται μοναχὰ του καὶ πολλαπλασιάζεται. Μπορεῖ λοιπὸν τέτιοι πηγή νὰ εἶχε μαννα του ἡ φούσκα μαζί μὲ τὸ οὔρηθῃ. "Αναπερνοῦσε μὲ τὸ νοῦ του κ' ἕνα πολὺ φιλοσοφικό — ἔτσι τοῦ φάνηκε τότες — πὸν τοῦ ἔμαθε ὁ κ. Μαλαμῆς, σὰν ψηλάφησε τὴν Κατινούλα, προτοῦ φέρῃ τὸν κ. Σεβιλᾶ, γιὰτὶ θέλησε νὰ ζετάσῃ καὶ τὸ γερὸ τῆς τὸ νεφροῦ. Τῆς πόνεσε στὸ ἄγγισμα, καὶ εἶπε ὁ Μαλαμῆς πὼς τῆς πονοῦσε, ὄχι ἀπὸ ἀρρώστια, πρὰ μόνον ἀπὸ συμπάθεια. Κι ἀλήθειζ τὰ δίδυμα, τὰ διπλάρικα